

*Berättelsen om
församlingens identitet*
Ef 1:1–3:21

Efesierbrevet 1:1–14

1 ¹Från Paulus, genom Guds vilja Kristi Jesus apostel, till de heliga som bor i Efesos och som lever i tron på Kristus Jesus. ²Nåd och frid från Gud, vår fader, och herren Jesus Kristus.

³Välsignad är vår herre Jesus Kristi Gud och fader.

Han har välsignat oss med all den andliga välsignelse som genom Kristus finns i himlen, ⁴liksom han före världens skapelse har utvalt oss i honom till att stå heliga och fläckfria inför sig i kärlek. ⁵Han har förutbestämt oss till att få söners rätt genom Jesus Kristus och förenas med honom — det var hans viljas beslut — ⁶till pris och ära för den nåd som han har skänkt oss med sin älskade son.

⁷I honom och genom hans blod har vi friköpts och fått förlåtelse för våra överträdelser — så rik är den nåd ⁸med vilken Gud har låtit all vishet och klokhet flöda över oss. ⁹Och han har yppat sin viljas hemlighet för oss, det beslut om Kristus som han hade fattat från början ¹⁰och som skulle genomföras när tiden var inne: att sammanfatta allting i Kristus, allt i himlen och på jorden. ¹¹I honom har vi fått vår arvslott, förutbestämda därtill av honom som låter allt ske efter sin vilja och sitt beslut: ¹²vi skall vara Gud till pris och ära, vi som redan på förhand hade satt vårt hopp till Kristus. ¹³I honom har också ni, sedan ni hört det sanna ordet, evangeliet om er frälsning — i honom har också ni, sedan ni kommit till tro, fått den utlovade heliga anden som ett sigill. ¹⁴Den är en borgen för vårt arv, att Guds folk skall bli friköpt och Gud få pris och ära.

Välsignad är Gud som välsignat oss

BREVET INLEDS, PRECIS som andra antika brev, genom att avsändare och mottagare anges, vv 1–2. Därefter kommer här en välsignelse, en lovsprisning, vv 3–14.

I välsignelsen berättas vad Gud gjort för »oss«, det vill säga för kyrkan, vilket slår an en ton av tacksamhet över att få tillhöra den gemenskap som Gud har räddat genom Jesus Kristus. Välsignelsen över Gud i 1:3–14 är en enda lång mening på grekiska. På svenska använder vi aldrig så långa och krångliga meningar, därför har B2000 (liksom andra översättningar) delat upp texten för att göra den mer läsbar.

Här möter läsaren i snabb takt en flod av viktiga och stora teologiska tankar. Stilen är närmast poetisk. Vi kan tänka oss att när brevets inledning lästes upp i en gudstjänst i Efesos väcktes många associationer till den paulinska teologi som lyssnarna förmodligen redan hade viss bekantskap med, såsom att de är utvalda, att Kristus friköpt dem, att Gud har en plan, att de fått del av Anden, och så vidare. På så sätt bidrar redan inledningen till brevets övergripande mål att stärka församlingens medvetenhet om och engagemang för Kristus och kyrkan.

BREVINLEDNING: TILL DE HELIGA I EFESOS, 1:1–2

Paulus presenteras på lite olika sätt i början av de paulinska brev vi har bevarade i Nya testamentet, beroende på vad som är brevets syfte. Här betonas Paulus trovärdighet. Han är **apostel**, kyrkans tyngst vägande auktoritet, **genom Guds vilja**. Genom

att betona avsändarens tyngd ges tyngd åt brevets ärende. Som svenskar kan vi tycka att detta är olämpligt skryt att svänga sig med titlar, men i antiken förväntades avsändaren av ett budskap förklara för sina mottagare varför avsändaren var trovärdig och värd att lyssna på. Se även faktarutan om brevets författare, s 166–168.

Här signalerar brevinledningen att Paulus trovärdighet inte kommer sig av hans förträffliga egenskaper, utan av vem som sänt ut honom. Apostel betyder bokstavligen »en som är utsänd« (från verbet *apostellō*, »sända ut«). Precis som för andra budbärare i antiken är det inte budbäraren utan den som budbäraren representerar som ger dignitet åt budskapet.

Det första nyckelord som används för att hälsa mottagarna av brevet är **de heliga**, vilket också kan översättas »helgonen«. De heliga återkommer som benämning på församlingen genom Efesierbrevet, 1:1, 15, 18, 2:19; 3:8, 18; 4:12; 5:3; 6:18. Att brevet öppnas med detta tilltal säger därför något om den församlingsidentitet som brevet försöker forma och fördjupa.

Att vara helig är att vara kompatibel med Gud. Helighet är Guds speciella egenskap, och i judiskt tänkande ingick det i det utvalda folkets kallelse att vara heliga, eftersom de tillhörde Gud. »Ni skall vara heliga, ty jag, Herren, er Gud, är helig«, 3 Mos 19:2. I Gamla testamentet talas det ofta om folkets helighet i sammanhang där gudsfolket ska leva enligt Guds lagar och hålla sig till Gud, den ende guden, för att undvika att göra sådant som inte överensstämmer med Guds helighet, t ex 3 Mos 19–22. Betoningen på helighet i Efesierbrevet hör alltså ihop med brevets övergripande syfte att formulera och fördjupa församlingens identitet som »de som tillhör Gud«.

Mottagarna bor i Efesos – eller gör de verkligen det? Några av de tidigaste manuskripten av Efesierbrevet saknar orden i Efesos, vilket har förbryllat forskare. Är brevet verkligen skrivet till Efesos, eller var det ursprungligen menat som ett rundbrev till kristustroende på många olika orter? Eller var brevet kanske menat till de kristna i Laodikeia? Det finns ju en uppmaning i Kol 4:16 att byta brev med församlingen i Laodikeia, och Efesierbrevet och Kolosserbrevet är ju väldigt lika varandra till innehållet.

De flesta manuskript innehåller dock orden i Efesos. Jag bedömer det därför rätt sannolikt att detta är den mest ursprungliga formuleringen. Teologin i brevet är dock densamma, även om det händelsevis inte var skrivet till församlingen i Efesos. Jag utgår från att brevet är skrivet primärt till just församlingen i Efesos, men med avsikten att det med tiden även skulle komma att läsas i andra församlingar, eftersom brevet inte tar upp något specifikt lokalt problem i just församlingen i Efesos.

Nästan alla paulinska brev inleds med en variant av hälsningen **Nåd och frid från Gud, vår fader, och herren Jesus Kristus**. Kanske inleds även samtidens gudstjänster med denna hälsning. I vanliga fall brukade det stå »gläd er!« i början av antika brev, vilket fungerade ungefär som »Hej!« eller »Hälsningar«, jfr Jak 1:1. Paulinska brev, däremot, inleds med en hälsning full av nyckelord för den kristustroende gemenskapen. Både nåd och frid är viktiga teman för Efesierbrevet. Innehållet i nåden, eller »gåvan«, utvecklas i 1:6–8; 2:4–8, och innebörden i frid, eller »fred«, som Kristus åstadkommit fördjupas i 2:14–18.

För relationen mellan **Gud, vår fader, och herren Jesus Kristus**, se kommentar till 1:3.

Efesos hade utsetts av romarna till residensstad för regionen »Asien«, numera västra Turkiet. Staden var därför viktig för områdets handel och administration. Efesos var en enorm stad med sin tids mått, gissningsvis runt tvåhundra tusen invånare. Många olika religioner och etniska grupper trängdes i staden.

I Apostlagärningarna berättas detaljerat om Paulus långa vistelse där, Apg 18:24–20:38. Paulus är med om både andeutdrivning, bränning av magiska böcker och upplopp för att han anses hota stadens skyddsgudinna Artemis. Eventuellt beror Efesierbrevets betoning på kamp mot onda makter, 2:2–3; 6:10–20, på att församlingen levde just i den brokiga staden Efesos, där många föreställningar om gudar, andar och magi florerade. Se även diskussion under 3:18. Staden är i dag ruiner, men den är väl utgrävd och en stor turistattraktion. Man kan bland annat se ruinerna av den stora teatern som omtalas i Apostlagärningarna, kapitel 19.

Mottagarna kallas även för de som lever i tro på Kristus Jesus, bokstavligen »de troende, i Kristus Jesus«, eller »de trofasta, i Kristus Jesus«. »De troende« används här och i 1:19 som beteckning på de kristustroende.

I Efesierbrevet används ordet tro i betydelsen »tillit, trofasthet, lojalitet« mot Gud och Kristus, dock aldrig i betydelsen »försanthållande«. Tro återkommer flera gånger i Efesierbrevets teologi, dock utan att problematiseras, såsom i Romarbrevet och Galaterbrevet. Tro på Kristus, det vill säga tillit till och lojalitet mot Kristus, är en självklar del av de kristustroendes identitet i Efesierbrevet.

Det kan vara värt att påminna om att det grekiska verbet för att tro inte bara har en psykologisk betydelse. Ordet »tillit«, som jag använde ovan för att förklara betydelsen av »tro«, kan ibland användas för att beskriva en inre psykologisk attityd, men det är främst den relationella betydelsen av »tillit«, »trofasthet« och »trohet«, som fångar vad det innebär att »tro« i Efesierbrevets tänkande. Församlingens medlemmar kännetecknas av att hålla sig till Kristus, till skillnad från deras tidigare liv, då de tillbad och var lojala mot andra gudar, 4:17–19.

B2000:s översättning av första versen, på Kristus, 1:1, gör inte helt rättvisa åt den teologiska tanke som brevet vill förmedla. Ordagrant står det att de troende är »i Kristus«, *en Christō*. Att vara »i Kristus« återkommer otaliga gånger i paulinska brev, och är ett mycket komprimerat sätt att uttrycka hela den frälsningsteologi som utvecklas i till exempel Romarbrevet, kapitlen 6–8. Den troende har dött bort från sin gamla natur och lever genom tro och dop i ett annat existentiellt tillstånd, »i Kristus«. Där är den troende inte längre slav under synden utan har fått del av Anden och kan tjäna Gud och ta del av allt som Kristus uppnådde genom sin död och uppståndelse.

Tanken på att vara »i Kristus«, »i honom«, »i den älskade«, återkommer många gånger i Efesierbrevet. Den som är »i Kristus« är räddad (t ex 1:7, 11, 13), men också förvandlad så att han eller hon kan göra det goda (t ex 2:10, 21–22). Det kan ibland vara svårt att upptäcka uttrycket »i Kristus«, *en Christō*, i B2000:s översättning,

eftersom »i« översätts med olika svenska prepositioner för att få till god svenska. Ofta översätts i B2000 frasen *en Christō* med »genom Kristus«, vilket också är en helt riktig översättning. »I Kristus« och »genom Kristus« fångar olika aspekter av hur den kristne lever och handlar i och genom Kristus.

LOVPRISNINGENS FYRA DELAR, 1:3-14

Genom hela välsignelsen berättas om allt Gud har gjort och gör för församlingen. Just därför är Gud värd att lovprisas. Formuleringen **I honom** (alltså »i Kristus«) skapar en återkommande rytm i välsignelsen, 1:7, 1:11, 1:13. Efter varje **I honom** lyfter välsignelsen fram nästa del av Guds handlande genom Kristus. Gud har utvalt oss, 1:3-6, vi har fått förlåtelse och insikt i Guds hemlighet, 1:7-10, vi är arvingar, 1:11-12, och har fått del av Anden, 1:13-14. Sammantaget bildar välsignelsen en *fyrfaldig* berättelse om församlingens ursprung och identitet.

DEL 1: GUD HAR UTVALT OSS, 1:3-6

Välsignad är Gud, eftersom han har välsignat oss. Så inleds välsignelsen. Välsignelse över Gud utgör en omistlig del av judiskt gudstjänst- och böneliv. Ofta när en människa välsignas i Bibeln, har ordet »välsigna« en betydelse av att »göra så att det går väl«, t ex 1 Mos 27; 4 Mos 11:27-28; Gal 3:14. Så ska vi uppfatta frasen **Han har välsignat oss med all den andliga välsignelse som genom Kristus finns i himlen**. När Gud välsignas, däremot, har ordet endast sin grundläggande betydelse, »tala väl om«. Här används de båda betydelserna av välsigna bredvid varandra.

Gud är värd att tala väl om, eftersom han har gjort så att det går församlingen väl. Den välsignelse som församlingen fått är **andlig** och **i himlen**. Detta sammanfattar väl resten av innehållet i välsignelsen, som betonar församlingens relation till Gud och inte någon inomvärldslig framgång, såsom berömmelse, god ekonomi eller hälsa.

Gud är vår herre Jesus Kristi Gud och fader. Lite senare återkommer en liknande formulering, »vår herre Jesus Kristi Gud, härlighetens fader«, 1:17. Det vill säga, Gud är Gud åt Kristus (precis som i Rom 15:6). Gud, fadern, är en, 4:6, den som man ska falla på knä för, 3:14, och tacka »i Kristi namn«, 5:20.

Efesierbrevets kristologi är inte desto mindre mycket hög. Kristus är vår herre, det vill säga härskare över församlingen, 1:3, och församlingens »huvud«, 4:15; 5:23. Kristus härskar över hela universum och sitter på Gud, faderns, högra sida i himlen 1:10, 20–22. I egenkap av församlingens herre utrustar han församlingen, 1:17; 4:7; 6:10. Allt det som fadern gjort för församlingen har han gjort »genom Kristus«, och församlingen är räddad »i Kristus«, 1:3–14; 2:1–22; 3:8–12.

Det första skälet att välsigna Gud är att redan före världens skapelse har Gud utvalt oss, jfr 1:9. Tanken upprepas: Han har förutbestämt oss. Allt sker enligt hans viljas beslut. Syftet med att påminna om Guds eviga plan är att väcka tacksamhet över Guds omsorg. Tänk att få vara del av något sådant! Inte desto mindre inställer sig en fråga om brevets teologi. Är allt förutbestämt? Har Gud bara valt ut vissa individer? Det är fullt möjligt att tolka versen så, jfr 2:4–8.

En rimligare tolkning av Efesierbrevet är dock att det är kyrkan som är utvald redan före världens skapelse, snarare än enskilda individer, och att de tillsammans är utvalda inom Guds förbund, jfr 2:11–22. Kristus är huvud för kyrkan, som är Kristus kropp 1:22; 4:15. Det är den kroppen, kyrkan, som Kristus räddar på korset, 5:23–25, inte enskilda individer, jfr 3:8–11. Ordet *oss* syftar alltså här på kyrkan och inte på varje enskild individ som är med i kyrkan just för tillfället. Kyrkan är utvald på samma sätt som Guds folk är utvalt i Gamla testamentet. Senare i brevet utvecklas tanken på att kyrkan är ett utvidgat gudsfolk, 2:11–22. Detta tankesätt är kollektivistiskt och ovan för moderna västerländska läsare. Enskilda individer räddas genom att tillhöra kyrkan, den gemenskap som är Kristus kropp.

Församlingen är utvald till att stå heliga och fläckfria inför sig i kärlek, v 4. Om helighet, se kommentar till 1:1. Heligheten förtydligas med orden fläckfria och i kärlek. Helighet är till att börja med att vara fläckfri för att kunna »träda fram inför Gud«, 5:27, på mot-

svarande sätt som offerdjuren i tempelkulten, t ex 3 Mos 22:18-20. Fläckfri var en vanlig bild för att vara moraliskt oförvitlig, t ex Ps 18:29; 119:1. Fläckfriheten får i sin tur sin förklaring av frasen i **kärlek**, jfr 5:1-4. Kärlek är den viktigaste karaktärsegenskapen att odla för den som vill göra det som är rätt, enligt Efesierbrevet, 3:17, 19; 4:2, 15-16; 5:1-2.

Det är lätt hänt att strävan efter en fläckfri helighet orienteras mot att akta sig för att göra fel, men om helighet är att vara kärleksfull måste fokus vara på medmänniskor snarare än på sig själv. Anledningen till att församlingen är fläckfri är inte att den aldrig gör fel, utan att Kristus dött för den, 5:25-27. Inte desto mindre hyser författaren en tilltro till församlingens förmåga att växa i kärlek mot fullkomlighet, 3:16-19.

Kärlek är alltså inte en känsla utan en *dygd* (en karaktärsegenskap som består både av vilja, känsla och förnuft). Genom att sätta andra i första rummet bidrar kärlek till enhet, 4:2, omsorgsfullt tal 4:15-16, och självutgivande omsorg 5:2. För ytterligare diskussion av begreppet kärlek i Efesierbrevet, se kommentar till 5:25.

Församlingen är förutbestämd till att få **söners rätt**, vilket syftar på arvsrätt, jfr Rom 8:15. Söner hade bättre arvsrätt än döttrar i judisk och grekisk tradition. Även om romersk lag gav kvinnor arvsrätt tillät Rom vanligen att traditionell familjerätt tillämpades ute i provinserna. Därför var tanken på att söner hade bättre arvsrätt nog välbekant för mottagarna. Ordet söner är alltså inte avsett att utesluta kvinnliga medlemmar utan en bild för att framhäva att den kristustroende gemenskapen har bästa möjliga arvslott hos Gud. Senare i brevet får vi veta att arvet består i friköpelse, helig Ande, och delaktighet bland de heliga i Guds rike, 1:11-14, 18, 5:5. Se även diskussionen om friköpelse i kommentaren till 1:7.

Guds skäl att utvälja församlingen är att det ska bli **till pris och ära för den nåd som han har skänkt oss**, bokstavligen »till hans nåds äras pris«. Även senare i välsignelsen får vi veta att Gud räddar kyrkan »Gud till pris och ära«, 1:12, och att Gud ska »få pris och ära«, 1:14.

Pris och ära är ett återkommande tema i hela välsignelsen. I kapitel 3 får vi även veta att kyrkans uppgift är visa andliga makter på

Guds vishet, 3:10, och ge Gud ära, 3:21. Gud drivs alltså inte bara av kärlek, utan av en vilja att få sin rättmätiga ära i hela universum. Kyrkans uppgift är därmed inte bara att passivt bli räddad, utan att förverkliga Guds plan för att Gud ska få ära för vem Gud är. I ljuset av Efesierbrevets teologi ska »till hans nåds äras pris« alltså förstås som »för att den ära som Gud manifesterar genom sin nåd ska prisas«.

DEL 2: VI HAR FÅTT FÖRLÅTELSE OCH INSIKT, 1:7–10

Det andra skälet att välsigna Gud är att i honom (det vill säga Sonen) och genom hans blod har vi friköpts och fått förlåtelse för våra överträdelser – så rik är den nåd. Språket i välsignelsen är kompakt. Hans blod syftar till Jesus död på korset, jfr 2:13, som här ses som ett offer. I tempelkultens offer som tog bort synd – syndoffer, skuldoffer, och offer på stora försoningsdagen – var blodet mycket centralt, 3 Mos 4; 7:1–7; 16; 17:11. Formuleringen påminner om Rom 3:24–25, där det är tydligt att Paulus liknar Jesus död vid ett offer på stora försoningsdagen, så troligen tänker författaren här på ett sådant offer snarare än ett förbundsoffer (vilket i och för sig också ingår i paulinsk teologi, 2:12–13; 1 Kor 11:25).

Betydelsen av offerdöden uttolkas med tre begrepp som brukar användas för att tala om pengar. »Friköpselse« är ett ord som främst användes för att köpa slavar fria från sina slavkontrakt. Friköpselsen hör också ihop med tanken på »söners rätt« i välsignelsens första del, 1:4. Var och en som är friköpt från sitt slaveri kan, enligt Rom 8:15–23, bli Guds barn. Det man har köps fria från är sitt gamla, slavlika tillstånd, då man var i destruktiva andliga maktens våld och oförmögna att stå emot sina egna begär, 2:1–3; 4:17–24; jfr Rom 7.

Ordet förlåtelse, *afesis*, betyder bokstavligen »efterskänkande av skuld«, och det användes ofta när ett skuldbrev kunde rivas. I Septuaginta används *afesis* endast för att tala om efterskänkande av skulder, aldrig om förlåtelse. Den enda andra paulinska text som använder *afesis* är Kol 1:14, och även där är det mycket rimligt att ordet betyder »efterskänkande«.

Ordet *nåd*, *charis* (bokstavligen »gåva«) användes ofta om mäktiga välgörarens gåvor. Meningen så rik är den *nåd* med vilken Gud har låtit all vishet och klokhets flöda över oss bör egentligen översättas »så rik är den *nåd* som Gud låtit flöda över oss, i all vishet och klokhets ...« Det är alltså *nåd*, »Guds gåva«, som överflödar och inte vishet och klokhets.

De kärnfulla formuleringarna i denna del av välsignelsen sammanfattar Paulus tanke att frälsning är att köpas fri från en ond cirkel på grund av skuldslaveri under slavägaren Synden, vilket gör människan inkapabel att göra det som är gott, Rom 3:24; 6:11-23; 7-8; 1 Kor 6:20; 7:23. Det handlar alltså inte bara om att slippa straff för det onda man gjort, utan att övergå från ett existentiellt tillstånd till ett annat, jfr 2:1-10.

Betydelsen av Jesus död utvecklas ytterligare i 2:11-18; 5:25-27. Betoningen av vishet och klokhets som kännetecknen på församlingens liv återkommer i 1:17-18; 5:15-17.

Välsignelsen fortsätter i vers 9 med att konstatera att Gud i sin vishet har yppat sin viljas hemlighet för oss, det beslut om Kristus som han hade fattat från början och som skulle genomföras när tiden var inne. Detta är inte ett byte till ett nytt ämne utan en lödig fortsättning på det som nyss nämnts, Kristus offer, och det som lyftes fram i första delen av lovprisningen, Guds plan. Det är alltså Guds plan och beslut ända från början att rädda kyrkan genom Kristus.

I välsignelsen repeteras alltså temen, men den nya informationen här är att kyrkan fått kunskap om denna hemlighet. Det är omdebatterat om hemlighet, *mysterion*, kunde betyda »mysterium« redan under första århundradet, men den betydelsen skulle kunna ge ytterligare dimension åt budskapet. I så fall antyder ordvalet att kyrkan fått del av insikter som ligger bortom vad som går att beskriva med ord, kanske en erfarenhet av tillförsikt om Guds handlande genom Kristus.

Under antiken betydde »mysterium« ofta kunskap som bara var tillgänglig för dem som tillhörde en särskild mysteriekult. Det är rimligt att tänka sig att de kristustroende i Efesos upplevde sig ha insikter om Guds frälsningsplan som bara de förstod. Då skulle

översättningen bli »han har låtit oss inse sin viljas mysterium för oss, enligt det beslut han planerat genom Kristus«.

Begreppet **hemlighet** återkommer flera gånger i brevet och syftar då alltid på frälsningen genom Kristus, 3:3–4, 9; 5:23; 6:19. Här i inledningen av brevet lyfts kunskap om Guds **hemlighet** fram som en av anledningarna till att välsigna Gud.

Det slutgiltiga målet med Guds plan är mycket storslaget: att **sammanfatta allting i Kristus, allt i himlen och på jorden**. För uttrycket i Kristus, se kommentar till 1:1. Ordet **sammanfatta**, *anakefalaioō*, betyder egentligen bara att »kort säga det viktigaste«, jfr Rom 13:9. Författaren försöker dock allra troligast säga mer än bara så. **Sammanfatta**, *anakefalaioō*, är konstruerat av ordet för »huvud«, *kefalē*, och är här troligen menat att anspela på Kristus som just »huvud« över världen och för kyrkan enligt andra delar av Efesierbrevet, 1:22; 4:15; 5:23. Kristus sitter på tronen vid Guds sida, Gud lade »allt under hans fötter« och han är »huvud över allting«, 1:20–22. **Sammanfatta allting** kan alltså tolkas som att »ena allt under sig«.

Vad betyder det då konkret att **sammanfatta allting i Kristus**? Betyder det helt enkelt att Kristus är härskare över hela universum, eller betyder det att **allt i himlen och på jorden** ska få del av den frälsning som åstadkommits genom Kristus? Det är svårt att veta vad Efesierbrevets författare har i åtanke. I Kolosserbrevet finns en liknande formulering om att »genom hans blod på korset stifta fred och försona allt med sig genom honom och till honom, allt på jorden och allt i himlen«, Kol 1:20. Den texten har ofta tolkats som att alla levande varelser kommer att återupprätta en hel relation med Gud, det vill säga att alla till slut kommer frälsas.

Ska vi tolka Efesierbrevet på motsvarande sätt, så att **sammanfatta allting** är ett annat sätt att säga »försona allt med sig»? Efesierbrevet inkluderar **allt i himlen och på jorden**, alltså just allt och alla, inklusive de destruktiva andliga makter som omtalas senare i brevet, 1:20–22. Dessa destruktiva makter har fortfarande inflytande över personer utanför kyrkan, 2:2, och kyrkan måste fortfarande stå emot dessa makter, 6:11–12. Trots detta beskrivs Kristus här som om han redan nu är »huvud över allting«, inklusive andemakterna,

1:20–22. Det finns alltså en spänning i hur helt och fullt Kristus är huvud över hela universum redan nu.

Därtill växlar Kristus mellan att vara huvud över kyrkan, som är hans räddade kropp, och att vara huvud över hela universum, 1:10, 22; 4:15; 5:23. Sammantaget ger det intrycket att Kristus härskande över kyrkan är mer totalt och fullbordat än hans härskande över hela universum. Det finns fortfarande personer och andemakter som inte accepterar Kristus som sin härskare. Kanske är den bakomliggande tanken att alla kommer att räddas i en slutgiltig framtid då huvudskapet över **allt i himlen och på jorden** blir helt förverkligat. Alternativt är tanken att allt och alla som inte ansluter sig till Kristus kropp, kyrkan, kommer att gå under.

DEL 3: VI ÄR ARVINGAR, 1:11–12

Det tredje skälet att välsigna Gud är att den plan som skildrats i första och andra delen av välsignelsen nu har förverkligats. Många teman i dessa versar har redan diskuterats i kommentaren till 1:3–6: kyrkans **arvslott**, att kyrkans medlemmar är **förutbestämda**, att Gud handlar enligt **sin vilja och sitt beslut**, att kyrkans uppgift är att vara Gud till pris och ära.

Ett nytt perspektiv är dock att kyrkan utgörs av **vi som redan på förhand hade satt vårt hopp till Kristus**. Översättningen på förhand är den enklaste tolkningen av att församlingen redan i nuet hyser **hopp** om att Gud på ett slutgiltigt sätt ska »sammanfatta allting i Kristus«, 1:10. Frasen **hade satt vårt hopp** bör därmed vara »*har satt vårt hopp*« för att ge rätt tidsperspektiv. Kyrkan lever alltså i ett tillstånd av **hopp**, mittemellan att Guds plan redan nu är fullbordad och att den kommer att förverkligas till fullo i framtiden, jfr 1:8; 4:4; Rom 8:24–25; 12:12.

Det går också att översätta detta textavsnitt med: »vi som först satte vårt hopp till Kristus«, och i så fall syftar orden troligen på de judiska kristustroende som kom till tro innan hedningarna. I så fall förebådas berättelsen i 2:1–22 om att hedningarna kan få inneslutas i det förbund som judiska kristustroende blev del av först.

DEL 4: VI HAR FÅTT ANDEN, 1:13–14

Det fjärde och sista skälet att välsigna Gud är att de har fått den utlovade heliga anden. I Efesierbrevet är Anden mycket central. Anden är den som ger församlingens medlemmar kunskap, vishet, kraft och kärlek, så att de blir allt mer fullkomliga 1:17; 3:16–19; 4:23. Anden skapar enhet i församlingen, 2:22; 4:3–4, den är central i gudstjänst- och böneliv, 5:18–20; 6:18, och den är med när evangeliet förkunnas, 3:5–6; 6:17. Kort och gott är Anden Guds aktiva närvaro i församlingen och förutsättningen för församlingens gemensamma liv.

Anden beskrivs som ett sigill, ett slags varumärkning som visar att de tillhör den räddade gemenskapen, jfr 4:30; Upp 7:2–8; 9:4; 14:1. Vidare beskrivs Anden som en borgen. Här hade det varit mer korrekt att översätta med »handpenning« eller »förskott«, det vill säga en delbetalning i förskott som ska garantera det slutliga genomförandet, jfr 1 Kor 1:22; 2 Kor 5:5.

Anden är därmed en garant för att Guds folk skall bli friköpt och Gud få pris och ära. Friköpseln beskrevs tidigare i välsignelsen som något som redan var genomfört i och med Kristus offerdöd i 1:7, men här beskrivs det som något som ännu inte är helt fullbordat. Spänningen mellan realiserat och framtida i v 12 vidareutvecklas alltså här. Anden är ett påtagligt tecken i nuet för kyrkan i Efesos på att evangeliet om er frälsning är på väg att bli slutgiltigt förverkligat.

De avslutande verserna i välsignelsen knyter ihop, avslutar och summerar genom att återknyta till teman och motiv som använts tidigare. Om tro, se kommentar till 1:1. Om vårt arv, se kommentar till 1:5. Om att bli friköpt, se kommentar till 1:7. Om att Gud ska få pris och ära, se kommentar till 1:6.

EN STORSLAGEN UPPTAKT. Efter en typisk paulinsk brevöppning inleds brevet med en lång välsignelse av Gud, där Gud får erkännande för allt Gud har gjort och fortsätter att göra för kyrkan. Välsignelsen är tätt packad med teologiskt tankegods: Guds plan, Kristus offerdöd som friköper kyrkan så att kris-

tustroende kan få bli Guds söner och ta del av Guds arv, kyrkans utvaldhets och kallelse, och Anden som garanterar för att kyrkan tillhör Gud.

Guds frälsningshandlande beskrivs i välsignelsen dels som fullbordat, dels som något som ännu väntar på sitt slutgiltiga genomförande. Redan nu och ännu icke. I detta spänningsfält är den heliga anden en garant för att Guds plan är på god väg att bli slutgiltigt förverkligad.

Detta sätt att beskriva frälsningen brukar kallas »delvis realiserad teologi«, men som vi kommer se i 2:6, 10, är det realiserade elementet, det vill säga betoningen på att frälsningen redan nu är en verklighet, särskilt tydlig i Efesierbrevet. Den delvis realiserade eskatologin är en del av Efesierbrevets bearbetning av ondskans problem, det som brukar kallas teodicéproblemet: Om Gud är allsmäktig och god, varför tillåter Gud det onda? En del av Efesierbrevets svar är att Gud är på god väg att göra allting gott, på ett principiellt plan är det redan en verklighet, men det slutgiltiga ingripandet ligger fortfarande i den framtid som mottagarna hoppas på.

Välsignelsen är starkt teocentrisk. Allt kretsar runt Guds handlande och relationen till Gud. Gud har tagit alla initiativ efter sin egen vilja. När Gud vill »sammanfatta allting i Kristus, allt i himlen och på jorden«, vill Gud inte detta bara för människornas skull, utan Guds plan syftar även till att ge Gud den ära som Gud rättmätigt förtjänar. Genom att berätta om vad Gud gjort för kyrkan, skildrar välsignelsen också kyrkans uppdrag och kallelse att tillhöra Gud. I ett brev som syftar till att forma och fördjupa den efesiska kyrkans identitet är denna välsignelse därför en passande inledning.

Att lyssna till Efesierbrevets budskap. Det sätt som välsignelsen i Efesierbrevets inledning är skrivet på stämmer till eftertanke. Välsignelsen är tätt packad med nyckelord för kristen tro som fullständigt väller över läsaren. Lägg därtill att de flesta som hörde den här välsignelsen i den tidiga kyrkan fick den uppläst för sig, som ett muntligt flöde. De kunde alltså inte stanna upp, backa,

och vrida och vända på varje enskild formulering. Texten förutsätter alltså att lyssnaren redan är införsatt i en kristustroendes tankevärld. Även i dag har nog Efesierbrevet möjlighet att fungera så. För den som är bekant med det paulinska teologiska språket öppnar brevet upp en hel värld av teologi.

För många svenskar är dock en sådan här text bara en massa staplade fraser, rappakalja, fromt svammel. Efesierbrevet odlar ett subkulturellt språk som fungerar identitetsstärkande för dem som är engagerade i församlingen och insatta i språket. Varje ord sätter igång tankar och känslor. Varje fras refererar till en teologisk tankegång som det troligen predikats om och om igen, så att det räcker med en antydan för att påminna.

Bör predikningar i dag ta Efesierbrevets innehåll och upplägg som föredöme? Svarar vi ja, riskerar vi att utestänga personer. Svarar vi nej, nekar vi kyrkan att ha ett eget betydelsemättat teologiskt språk för att förstå sig själv och Guds handlande. Jag tror att den lokala församlingen behöver forum för både det *öppna* språket som talar till den mindre teologiskt insatte, och för det *täta* språket som effektivt inspirerar den mer insatte. I gudstjänsterna vill jag hellre ha det täta språket i sångerna och bönerna än i predikan. Sångens och bönens genre är poetisk, och kan med fördel innehålla formuleringar där inte allt förklaras. Predikans primära genre, däremot, är pedagogisk.

Ett gudscentrerat självförverkligande. Välsignelsen i Efesierbrevets inledning är utmanande gudscentrerad och kollektivistisk för den människocentrerade individualisten av i dag. Gud räddar inte »dig« utan »oss«, kyrkan, Kristus kropp, genom sitt handlande. Syftet med Guds plan beskrivs inte som att rädda individer, utan som att rätta till hela universums ordning, »att sammanfatta allting i Kristus, allt i himlen och på jorden«. Syftet är alltså inte bara människans väl, utan även att Gud ska få »pris och ära«.

Kyrkan som kollektiv, som gemenskap, har en viktig roll i Guds plan för att göra världen hel och god, men ingenstans i Efesierbrevet omnämns lycka och välmående för kyrkans enskilda medlemmar.

Detta utmanar vårt sätt att förstå vad ett meningsfullt liv är. Vår utgångspunkt är vanligen att det goda livet är det liv, där vi kan förverkliga oss själva. I Efesierbrevet är det största som kan hända att få vara en del av Guds plan. Detta pekar på en annan förståelse av självförverkligande än vad vårt prestations-, konsumtions-, och upplevelsesamhälle föreställer sig. Med Efesierbrevets sätt att tänka är självförverkligande snarare än självutplånande att vara en del av Guds plan för hela världen. Det är att bli verklig människa.

En transportsträcka till evigheten? Efesierbrevets sätt att tala om frälsning är tydligt inriktat mot himlen, det eviga. Församlingen är visserligen räddad redan här och nu, men fokus är ändå på det framtida hoppet. Det är lätt hänt att Efesierbrevets teologi tas till intäkt för en förståelse av kyrkans kallelse, där livet här och nu blir bara en transportsträcka till evigheten. Därför är det viktigt att läsa Efesierbrevet tillsammans med evangelierna, där Jesus sätt att förverkliga Guds rike började i omsorg om de utsatta redan här och nu. Då upptäcker man också att den dygd som Efesierbrevet betonar mest – kärleken – knappast tillåter kyrkan att vara oengagerad i samtidens lidanden och kriser. En helhetssyn på frälsningen har blicken både på nuet och på framtiden.

En blodtörstig Gud? Efesierbrevet talar om Jesus död som en offerdöd och som en köpesumma med vilken människan köps fri från ett slaveri. Bildspråket här kan vara svårhanterligt för nutida bibelläsare. För många i antiken var offer ett självklart sätt att vinna Guds eller gudarnas välvilja. För den moderna människan framstår Gud lätt som blodtörstig när man påstår att någon eller något måste dö för att någon annan ska kunna återupprätta sin relation till Gud.

Även tanken på »Jesus blod« som en köpesumma kan, om den dras till sin spets, bli problematisk. Vem är det som Gud betalar till med Jesus blod? Är det till de kosmiska makterna som är slavägare i detta bildspråk? I de paulinska breven hittar vi en rikedom av bilder för hur Jesus död och uppståndelse räddar människan: kultiskt offer som renar eller bär bort synden, friköpelse från slaveri under kos-

miska makter, juridisk rättfärdiggörelse, seger över döden som den troende tar del av i Kristus, och så vidare.

Det har skapat mycket teologiska bekymmer genom kyrkans historia när teologer har ryckt loss någon av Paulus bilder och tolkat just den bilden alltför bokstavligt. Paulus bjuder på ett rikt batteri av bilder, som är just *bilder*, *metaforer*. En intellektuell läsare vill gärna göra motsägelsefria system av Paulus bildspråk. Då är det extra viktigt att komma ihåg att »offer» och »friköpelse» är mäktiga bildspråk för något som är större än vad någon bild kan fånga, inte en beskrivning av något slags andligt regelverk som Gud måste följa.

Om vi vill använda de paulinska brevens sätt att tala om Kristus, behöver vi alltså reflektera över vilken sorts bildspråk de använder och varför. Poängen med dessa bilder och motiv för vad Kristus åstadkommit i Efesierbrevets inledande välsignelse är att försöka beskriva storheten i Guds plan och vad Gud är beredd att göra för kyrkan i syfte att inspirera till tacksamhet och engagemang hos mottagarna av brevet.

MANUSKRIFT OCH TEXTKRITIK

När bibelforskare talar om »manuskript» menas en avskrift av en bibeltext. I de äldsta grekiska manuskripten av nytestamentliga texter finns vissa variationer. Mycket forskning ägnas åt att försöka fastställa vilken variant som är mest ursprunglig i de fall där manuskripten skiljer sig åt från varandra. Sådan forskning kallas för textkritik.

Ju äldre manuskript, desto mer värdefullt brukar manuskriptet anses vara när man ska avgöra vilken text som är mest ursprunglig. Även om det finns hundratals medeltida manuskript där orden »i Efesos» finns med, så väger det inte alltid lika tungt som ett fåtal manuskript från 200- och 300-talet som saknar »i Efesos». Just i detta fall så råkar det dock vara så att alla manuskript som saknar »i Efesos» är från trakten runt Alexandria, vilket talar för att en felaktig avskrivning av Efesierbrevet spritt sig lokalt i det området.